

MINDIG VAN MÁSİK ÚT

7/1 KÉPEK EGY CSALÁDI ALBUMBÓL

7/2 A DÁN KIRÁLY MAGATARTÁSA A HÁBORÚ IDEJÉN

KORABELI TUDÓSÍTÁSRÉSZLETEK

Számos példáját ismerjük X. Keresztély király meg nem alkuvó viselkedésének és méltóságteljes magatartásának a német agresszorokkal szemben. Az esetek közül jó néhány azzal kapcsolatos, hogy a király hogyan reagált a nácik kitartó követeléseire, hogy antiszemita intézkedéseiket Dániában is bevezethessék. Egy alkalommal a király azt válaszolta: „Mi, dánok, nem tartjuk magunkat alábbvalónak a zsidóknál: Dániában tehát nem létezik zsidó probléma.”... Nemrégiben, miután Dániában bevezették a német katonai diktatúrát és megkezdték a dán zsidók összegyűjtését, a király állítólag kijelentette: „Amennyiben Dániában a zsidóknak sárga jelvényt kell viselniük, úgy Én magam és a Király Család kitüntetésként fogjuk viselni azt.”

Részlet a springfieldi (Massachusetts) *The Jewish Ledger* 1943. október 12-i cikkéből, Henrik von Kauffmann nagykövet tollából.

Nemes hang szólalt meg a náci megszállás alatt álló Dániában: a tolerancia, a szembenállás és az emberiségbe vetett hit hangja. „Ha a németek be akarják vezetni a zsidók részére a sárga csillag viselésének kötelezettségének Dániában” – jelenti Keresztély király –, „én magam és az egész családom a legmagasabb szintű kitüntetés jeléül fogjuk viselni azt” (...) Keresztély király nem dobálózik üres gesztusokkal. Bátor ellenszegülésébe a lelkiismeret felhívását közvetíti: nem szabad az emberiséget többé olyan bűncselekményekkel meggyalázni, amelyeket egy téves fajelmélet és egy elvetemült meggyőződés nevében követnek el. A Varsóban elpusztult zsidók, akik az utolsó leheletükig küzdöttek a náci páncélosok ellen, erőddé alakították a gettót. Most Dánia királya alakítja lánggá a sárga csillagot.

Részlet az *Evening Standard* című londoni napilap 1943. október 13-i híradásából.

Az Amerikai Zsidók Bizottságának Jiddis Sajtószemléje (*The American Jewish Committee's Bulletin Review of the Yiddis Press*) 1943. október 15-én megjelent, 14. lapszámában arról számolt be, hogy mekkora érdeklődést tanúsított az amerikai jiddis sajtó a dán zsidók megmenekítése iránt:

Különösen kiemelt helyet kapott az a stockholmi jelentés, amelyben Dánia királya, X. Keresztély értesült a német szándékról, mely szerint minden megmaradt dán zsidónak kötelezően sárga Dávid csillagot kell hordania a ruháján, kijelentette: „Ha a németek be akarják vezetni a sárga Dávid csillagot Dániában, én és egész családom a legmagasabb kitüntetés jeléül fogjuk viselni azt.”

1942. szeptember 4-én, a londoni Zsidó Távirati Iroda kibocsátott egy hírt, amely számtalan olvasó figyelmét ragadta meg:

Megbízható forrásból épp most jutott el az itteni Szabad Dán Körökhöz a teljes történet, hogy milyen szerepet játszott Keresztély, Dánia királya abban, hogy a dán kormány végül elutasította a zsidótörvények Dániában történő bevezetését sürgető német követeléseket. A beszámoló szerint, amikor a király megtudta, hogy zsidóellenes intézkedések fenyegetnek, azt mondta: „Ebben az országban nem létezik zsidókérdés. Itt csak az én népem van.” (...) Amikor közölték a királlyal, hogy a németek erőltetni fogják a zsidók sárga színű, megkülönböztető jelvényének bevezetését, kijelentette: „Amennyiben ez megtörténik, én magam az egyenruhámon fogom viselni a sárga csillagot, és el fogom rendelni, hogy a teljes királyi háztartás kövesse példámat.”

7/3 A HOLOKAUSZT ÁLDOZATAINAK SZÁMA EURÓPÁBAN

BECSLÉSEK

Ország	A zsidó lakosság száma a holokauszt előtt	Halottak száma (minimum)	Halottak száma (maximum)
Ausztria	185 000	50 000	50 000
Belgium	65 000	28 900	28 900
Bulgária	50 000	0	0
Cseh-Morva Protektorátus	118 310	78 150	78 150
Dánia	7 800	60	60
Észtország	4 500	1 500	2 000
Finnország	2 000	7	7
Franciaország	350 000	77 320	77 320
Görögország	77 380	60 000	67 000
Hollandia	140 000	100 000	100 000
Itália	44 500	7 680	7 680
Jugoszlávia	78 000	56 200	63 300
Jugoszlávián belül:			
Szerbia	16 000*	14 500*	
Horvátország	40 000*	30 000*	
Lengyelország	3 300 000	2 900 000	3 000 000
Lettország	91 500	70 000	71 500
Litvánia	168 000	140 000	143 000
Luxemburg	3 500	1 950	1 950
Magyarország	825 000	550 000	569 000
Németország	566 000	134 000	141 500
Norvégia	1 700	762	762
Románia	609 000	271 000	287 000
Szlovákia	88 950	68 000	71 000
Szovjetunió	3 020 000	1 000 000	1 100 000
Összesen	9 796 840	5 596 029	5 860 129
Kerekítve	9 797 000	5 596 000	5 860 000

*YVEH az országtörténetek esetében olykor eltérő adatokat közöl.

Forrás: YVEH, 323, 1342, 1799.

7/4 A VILÁG IGAZAI

ÉLETRAJZI SZEMELVÉNYEK

PERLASCA, Giorgio

Giorgio Perlasca 1910-ben született az olaszországi Comóban. Padovában, később Triesztben élt. 1941-től egy olasz cég megbízottjaként szarvasmarhákkel kereskedett a Balkánon, és 1942 októberétől Budapesten élt és dolgozott. A német bevonulás után egy hónapig bujkált, mivel Olaszország ekkorra már kiugrott a háborúból, majd régi barátja, a spanyol diplomata, Angel Sanz Briz küldött neki papírokat. Az olasz marhakereskedő beköltözött a spanyol követségre, ahol barátja kérésére a 300, spanyol védleveles magyar zsidó ügyeit intézte. Megszervezte a védett házakat, vigyázott az ott élőkkel, majd amikor a spanyol követ elhagyta az országot, Perlasca a magyar hatóságokkal elhitette, hogy ő a spanyol ügyvivő. Folytatta a zsidók védelmét, miközben ígért, kért, követelt, fenyegetőzött – kinél mi használt. Naponta tette kockára életét, miközben járta a védett házakat, pályaudvarokról, nyilas házakból és rendőrségi cellákból szabadított ki embereket. Az utolsó napig, egészen Pest felszabadításáig dolgozott. Perlasca utólagos számítások szerint 5200 magyar zsidó életét mentette meg. A felszabadulás után hazament Olaszországba, ahol visszaváltott egyszerű kereskedővé, és csak 42 évnyi hallgatás után, már öregen és betegen érte meg, hogy – hihetetlen véletlenek szerencsés összejátszása folytán – hősiességét megismerje a világ.

WALLENBERG, Raoul

Svéd építész, kereskedő, diplomata. Építészmérnöki diplomájának megszerzése után külkereskedői pályára lépett, ennek során magyar kapcsolatokra is szert tett, s először 1942 elején járt Magyarországon. A humanista gondolkodású Wallenberg az itthoni deportálások megindulása után azonnal igent mondott a svéd kormány és az amerikai War Refugee Board felkérésére, és követségi titkárként Danielsson nagykövet irányításával embermentő akciók sorozatában vett részt. Sokszor személyesen védte meg az üldözötteket, nemegyszer életét is kockáztatva. A deportálásokról jelentésekben számolt be. 1945 januárjában Debrecenbe indult, de nyoma veszett. További sorsa azóta is ismeretlen, a hivatalos szovjet állítások szerint egy moszkvai börtönben halt meg 1947-ben. Más beszámolóiban azt állítják, hogy később is látták még a Gulag különböző táborában.

ANGER, Per

Per Anger 1942 óta attaséként dolgozott Budapesten, 1944 júliusától, Wallenberg érkezésétől vele együtt segített zsidók mentésében. Leánya 1944-ben született Budapesten a bombázások alatt. Családját augusztusban hazavitte, s egyedül tért vissza. Felesége otthon a svéd rádióból értesült a budapesti fejlemények részleteiről. Amikor a nácik által megszállt Magyarországon megkezdődtek a deportálások, Anger olyan ideiglenes útleveleket bocsátott ki zsidók részére, amelyek szerint tulajdonosuk svéd állampolgár volt. 1944 nyarán érkezett a magyar fővárosba nála ismertebb kollégája, Raoul Wallenberg, aki az ideiglenes útlevelek kibocsátásából rendszert teremtett, és így mintegy 20 ezer zsidó életét mentette meg, mielőtt 1945 januárjában a szovjetek letartóztatták és elhurcolták őt. A svéd diplomata, aki gyermekkorától jó barátságban volt Wallenberggel és együtt járt vele iskolába, azok közé tartozott, akik mindvégig kételkedtek a Wallenberg sorsáról elhangzott szovjet kijelentésekben. Anger közvetlenül eltűnése előtt találkozott Wallenberggel, és a helyzetet ismerve biztos volt abban, hogy barátja szovjet fogságban halt meg.

DANIELSSON, Carl Ivan

Svéd diplomata. Jogi diplomájának megszerzése után külügyi szolgálatba lépett. Több országban volt nagykövet, 1923–24-ben bécsi állomáshelyéről a magyarországi követ tisztét is betöltötte. 1942-ben nevezték ki a Svéd Királyság állandó budapesti követévé. Bár személyesen nem vett részt az akciókban, de szervezőmunkájának és állhatatosságának köszönhető a svéd követség embermentő tevékenységének megszervezése és fenntartása a zsidó vészkorszak idején. Munkatársaival, például Wallenberggel és Angerrel együtt az ostrom idején is a fővárosban maradt, és tovább dolgozott. A háborút követően hamarosan nyugalomba vonult. Olaszországi otthonában hunyt el 1963-ban.

SCHINDLER, Oskar

Oskar Schindler német üzletember volt. Lengyelország német megszállása után Krakkóban rendezkedett be, kihasználta a háború adta gazdasági lehetőségeket: jó kapcsolatai voltak a feketepiacsal, és illegális eszközökkel megszerzett egy zománczó üzemet (Press- und Emailierwerk). Az üzem közelében működött a Plaszow-gettó. Schindler a gyárban a gettó lakóit dolgoztatta – először csupán azért, mert a legolcsóbb munkaerő volt.

Ekkortájt hajtatta végre Amon Göth a krakkói gettó felszámolását, és további gettók kiirtására készült. Göth volt a Plaszow-gettó vezetője is, a rabokkal keményen bánt, egyes információk szerint egy fogva tartott ritkán élt túl 4 hétnél többet. A körülmények rémesek voltak, Göth-nek pedig volt egy kegyetlen szokása: távcsöves puskával vadászott a rabokra.

Kapcsolatainak köszönhetően Schindler elérte, hogy az alkalmazottainak nem kellett a gettóban lakniuk, hanem az ő saját munkásszállóiban. Schindler gyárában teljesen más körülmények uralkodtak, mint a táborokban. Engedélye nélkül a náci katonák nem léphettek be az üzembe. A dolgozók kb. kétszer annyi ételmezt kaptak, mint a gettóban, Schindler nagy vagyont költött élelmiszerekre. A gyárban volt egy titkos „kórház” a betegek részére. A gyárban nem verték meg a dolgozókat, senkit nem öltek meg, és senkit nem küldtek Auschwitzba.

1943-ban átalakították a gyárat lőszergyárrá, de két év alatt egyetlen használható lőszer sem készült itt. Mikor a Szovjetunió csapatai elérték Lengyelországot, a gettókat átköltöztették. Schindler gyára sem maradhatott, mivel ő a náci párt tagja volt. Minden követ megmozgatott, és végül elérte, hogy Brünnlitzbe (Szudétavidék) helyezték át az üzemet. A költözéskor készült az ún. „Schindler listája”, ami azoknak a zsidóknak a nevét tartalmazta, akiket Schindler magával vitt az új gyárba. A listát Schindler titkára, Itzak Stern gépelte le, 1098 nevet tartalmazott. Őket nevezik „Schindlerjude”-nak. A listán az időseket 20 évvel fiatalabbként, a gyermekeket felnőttként tüntették fel. Az orvosok, tanárok neve mellett szakmunkás végzettségek szerepeltek. A listán van Abraham Bankier neve is, ő volt eredetileg a gyár tulajdonosa. A Brünnlitz-i üzem 1945. május 8-ig működött, ekkor Schindlernek menekülnie kellett. Búcsúajándékként egy gyűrűt kapott, melybe a következő mondatot vésték bele: „Wer nur ein einziges Leben rettet, rettet die ganze Welt” („Aki egy életet is megment, megmenti az egész világot.”). Ez a mondat lett az izraeli Jad Vashem múzeum mottója.

7/5 FOGALOMKÁRTYÁK

SZOBORJÁTÉKHOZ

<p> szeretet elfogadás megóvás rokonszenv barátság segítőkészség önzetlenség megmentés adakozás oltalom </p>	<p> szeretet elfogadás megóvás rokonszenv barátság segítőkészség önzetlenség megmentés adakozás oltalom </p>	<p> szeretet elfogadás megóvás rokonszenv barátság segítőkészség önzetlenség megmentés adakozás oltalom </p>	<p> szeretet elfogadás megóvás rokonszenv barátság segítőkészség önzetlenség megmentés adakozás oltalom </p>
<p> szeretet elfogadás megóvás rokonszenv barátság segítőkészség önzetlenség megmentés adakozás oltalom </p>	<p> szeretet elfogadás megóvás rokonszenv barátság segítőkészség önzetlenség megmentés adakozás oltalom </p>	<p> szeretet elfogadás megóvás rokonszenv barátság segítőkészség önzetlenség megmentés adakozás oltalom </p>	<p> szeretet elfogadás megóvás rokonszenv barátság segítőkészség önzetlenség megmentés adakozás oltalom </p>
	<p> szeretet elfogadás megóvás rokonszenv barátság segítőkészség önzetlenség megmentés adakozás oltalom </p>	<p> szeretet elfogadás megóvás rokonszenv barátság segítőkészség önzetlenség megmentés adakozás oltalom </p>	